

**УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Економіка, організація та управління підприємством»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА»

Частина II

Харків – 2012

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку

на засіданні кафедри “Економіка, організація і управління підприємством” 30 жовтня 2008 р., протокол № 3.

Методичні вказівки рекомендуються для студентів спеціальності 7.090214 «Підйомно-транспортні, будівельні, шляхові машини та обладнання» всіх форм навчання.

Укладачі:

доценти І.Л. Плетникова,
Ю.Т. Боровик

Рецензент

доц. Ю.В Єлагін

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни

«*ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА*»

Частина II

Відповідальний за випуск Плетникова І.Л.

Редактор Третьякова К.А.

Підписано до друку 17.11.08 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,5. Тираж 150. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Факультет економіки транспорту

Кафедра економіки, організації і управління підприємством

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни
«Економіка виробництва» для студентів спеціальності 7.090214
«Підйомно-транспортні, будівельні, шляхові машини та
обладнання»
всіх форм навчання

Частина II

Харків 2012

Методичні вказівки розглянуті і рекомендовані до друку на засіданні кафедри “Економіка, організація і управління підприємством” 30 жовтня 2008 р., протокол № 3.

Методичні вказівки рекомендовані для студентів спеціальності 7.090214 «Підйомно-транспортні, будівельні, шляхові машини та обладнання» всіх форм навчання.

Укладачі:

доценти І.Л. Плєтнікова,
Ю.Т. Боровик

Рецензент

доц. Ю.В Єлагін

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 7 Оплата, нормування і стимулювання праці	
Тема 8 Поточні витрати і собівартість продукції	
Тема 9 Ціноутворення, прибуток і рентабельність	27
Тема 10 Ефективність заходів науково-технічного прогресу (НТП)	41
Тема 11 Доходи і фінансування підприємств залізничного транспорту	46
Тема 12 Основні оцінні показники діяльності підприємства	48
Питання до іспиту	50
Список літератури	53

ВСТУП

Методичні вказівки призначені для закріплення теоретичних знань і практичних навичок студентів з дисципліни “Економіка виробництва”. У вказівках містяться основні поняття тем, посилання на літературу, контрольні питання, тестові питання з кожної теми, а також приклади розв’язання задач і задачі для самостійного розв’язання.

У задачах наводиться 30 варіантів вихідних даних у вигляді інтервалу. Згідно з номером за списком групи студент повинен визначити свій варіант вихідних даних. Наприклад, вартість основних виробничих фондів на початок року складає 500...560 тис.грн. Варіант за списком -17-й. Спочатку визначаємо крок зміни показника

$$\frac{560 - 500}{30} = 2 \text{ тис.грн.}$$

Потім для 17-го варіанта визначаємо значення показника $500 + 2 * 17 = 534 \text{ тис. грн.}$

Якщо в задачі не визначено інтервал значень показника, то ці дані однакові для всіх варіантів.

При самостійному опрацюванні деяких тем, особливо студентами заочної форми навчання, необхідно, окрім розв’язання всіх наявних задач, користуватися літературою, перелік якої наведено у методичних вказівках.

Вивчення курсу за рекомендованими підручниками та учбовими посібниками дає основу, до якої потім увійдуть всі зміни і доповнення, пов’язані з корінною перебудовою господарського механізму і переходом до ринкових відносин. Відомості про ці зміни знаходять відображення у законодавчих актах і нових нормативних документах, які періодично приймаються Верховною Радою, урядом України та друкуються у періодичних виданнях: “Урядовий кур’єр”, “Голос України”, “Діло”, “Закон та бізнес” та ін.

У процесі вивчення курсу студент повинен відвідувати всі лекційні та практичні заняття. Всі пропущені заняття (з будь-яких причин) студент повинен відпрацювати лектору або керівнику практичних занять. Складання заліку або іспиту за підсумками

роботи протягом семестру здійснюється у разі 100-відсоткового відвідування студентом занять за умов активної праці на практичних заняттях, якісного та своєчасного виконання домашніх завдань, наявності добрих оцінок за атестаціями.

Тема 7

ОПЛАТА, НОРМУВАННЯ І СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ

Перелік основних понять теми

- 1 Сутність і функції оплати праці.
- 2 Номінальна і реальна заробітна плата.
- 3 Основна і додаткова зарплата.
- 4 Форми та системи оплати праці на підприємстві.
- 5 Організація праці.
- 6 Фонд робочого часу.
- 7 Нормування праці.
- 8 Форми мотивації працівників.

Література [12, 14-21].

Контрольні питання

- 1 Що розуміється під оплатою праці?
- 2 Назвіть функції заробітної плати.
- 3 Чим регулюються розміри, порядок нарахування і виплати заробітної плати в Україні?
- 4 Поясніть різницю між номінальною і реальною заробітною платою. Як визначити індекс реальної заробітної плати?
- 5 Розкрити зміст основної та додаткової заробітної плати. Як визначається їхня величина?
- 6 Які існують форми і системи оплати праці?
- 7 У чому полягають переваги та недоліки застосування відрядної системи оплати праці?

8 Охарактеризуйте сутність і сферу застосування почасової системи оплати праці.

9 Які форми мотивації працівників існують?

Тести

1 Функціями заробітної плати є (вказіть дві правильні відповіді):

- а) економічна;
- б) відтворювальна;
- в) соціальна;
- г) мотиваційна.

2 Як змінилася реальна заробітна плата працівника у плановому році, якщо у базовому році номінальна заробітна плата складала 430 грн на місяць, у плановому – підвищилася до 460 грн, індекс цін за той же період склав 1,07?

- а) збільшилася на 7 % ;
- б) зменшилася на 7 % ;
- в) зменшилася на 1,3 %;
- г) не змінилася;
- д) зменшилася на 2,4 % .

3 Доплати за роботу у вихідні та святкові дні у розмірах, відповідних до встановлених законодавством, відносяться до:

- а) основної заробітної плати;
- б) додаткової заробітної плати.

4 Доплати за поєднання професій, шкідливі і важкі умови праці, вислугу років, премії і заохочення, оплата відпусток та іншого невідробленого часу відносяться до:

- а) основної заробітної плати;
- б) додаткової заробітної плати.

5 Які форми оплати праці використовуються на підприємствах України (вказіть дві правильні відповіді)?

- а) колективна;
- б) акордна;

- в) відрядна;
- г) відрядно-прогресивна;
- д) погодинно-преміальна;
- е) погодинна.

6 Назвіть основні переваги відрядної форми оплати праці:

а) обчислення заробітку є методично простим і зрозумілим для кожного працівника; можливо використання для оплати праці будь-яких категорій працівників;

б) забезпечення прямого зв'язку між оплатою праці та її кількісним результатом;

в) обчислення заробітку є методично простим і зрозумілим для кожного працівника; забезпечення прямого зв'язку між оплатою праці та її кількісним результатом.

7 Назвіть основні недоліки відрядної форми оплати праці:

а) складна і трудомістка робота з нормування праці й установлення норми виробітку і відрядних розцінок; спокуса порушення оптимальних режимів технологічних процесів; можливе послаблення уваги до якості продукції з боку виконавців технологічних операцій;

б) можливе послаблення уваги до якості продукції з боку виконавців технологічних операцій;

в) складна і трудомістка робота з нормування праці й установлення норми виробітку і відрядних розцінок; можливе послаблення уваги до якості продукції з боку виконавців технологічних операцій.

8 Непряма відрядна система оплати праці застосовується для оплати праці:

а) службовців;

б) керівників;

в) в основному працівників, зайнятих на обслуговуючих допоміжних роботах;

г) основних працівників.

9 Відрядну оплату праці нераціонально застосовувати за таких умов, коли:

- а) можливе чітке кількісне вимірювання результатів праці та їх залежності від одного або кількох працівників (бригади);
- б) працівники не мають можливості збільшити виробіток або обсяг виконуваної роботи (продукції);
- в) існує точний облік роботи кожного виконавця;
- г) на належному рівні організовано нормування праці;
- д) є потреба на певній ділянці стимулювати підвищення праці або збільшення обсягу продукції.

10 Застосування погодинної оплати праці недоцільне, коли:

- а) працівники мають можливість збільшити виробіток;
- б) результат праці не можна виміряти кількісно;
- в) якість результатів праці є визначальним чинником, а кількісний результат особливого значення не має;
- г) є потреба стимулювати підвищення обсягу продукції;
- д) робота є небезпечною для працівника;
- е) завантаження роботою нерегулярне і має імовірнісний характер.

11 Система посадових окладів є різновидом:

- а) відрядно - преміальної системи;
- б) відрядно-прогресивної системи;
- в) погодинно-преміальної системи.

12 Якщо за місяць працівник виготовив 350 виробів, годинна тарифна ставка – 1,35 грн, трудомісткість виготовлення виробу – 1,17 год, то його заробіток складе:

- а) 403 грн;
- б) 463 грн;
- в) 553 грн.

13 Норма виробітку – це:

- а) робочий час, необхідний для виконання якої-небудь роботи одним або групою працівників необхідної кваліфікації при раціональній організації праці;
- б) кількість продукції, що повинна бути виконана одним або групою працівників необхідної кваліфікації в одиницю часу, при раціональній організації праці;

в) кількість продукції, що повинна бути виконана працівником в одиницю часу.

14 Перерахуйте основні форми мотивації працівників (вказіть чотири правильні відповіді):

- а) надання відпусток без оплати (за рішенням адміністрації);
- б) заробітна плата;
- в) скорочення чисельності працівників;
- г) нематеріальні пільги і привілеї;
- д) створення сприятливої соціальної атмосфери на підприємстві;
- е) системи внутрішньофірмових пільг;
- ж) встановлення жорсткого трудового графіка;
- и) відрахування у пенсійний фонд.

Приклад 1

Визначити місячний заробіток токаря V розряду при використанні відрядно-прогресивної системи оплати праці, якщо за місяць він виготовив 203 вироби при плані 169 шт. Трудомісткість виготовлення 1 виробу - 1,13 норм.год. Вихідна база для нарахування доплат – 110 % від плану. Годинна тарифна ставка токаря I розряду – 1,25 грн, тарифний коефіцієнт V розряду – 1,5. Шкала для визначення процента зростання розцінки наведена в таблиці 7.1.

Таблиця 7.1 – Шкала для визначення процента зростання розцінки

Процент перевиконання вихідної бази	1 - 20	21 - 40	41 - 60	61 - 80	81 - 100
Процент зростання розцінки	20	40	60	80	100

Розв'язання

Місячний заробіток при використанні відрядно-прогресивної системи оплати праці обчислюється як

$$ЗП_{в.прогр.} = N_{вих.б.} \cdot P_{зв} + (N_{ф} - N_{вих.б.}) \cdot P_{підв}, \quad (7.1)$$

де $N_{вих.б.}$, $N_{ф}$ – обсяг продукції – вихідна база та фактичний обсяг відповідно, шт.;

$P_{зв}$, $P_{підв}$ – звичайна та підвищена розцінка за 1 виріб, грн.

Звичайна розцінка визначається за формулою

$$P_{зв} = T \cdot ГТС_I \cdot K_{тар_i}, \quad (7.2)$$

де T – трудомісткість виготовлення виробу, норм. год;

$ГТС_I$ – годинна тарифна ставка I розряду, грн;

$K_{тар_i}$ - тарифний коефіцієнт i -го розряду.

1 Звичайна розцінка $P_{зв} = 1,13 \cdot 1,25 \cdot 1,5 = 2,12$ грн. / шт.

2 Вихідна база $N_{вих} = 1,1 \cdot 169 = 185,9 \approx 186$ шт.

3 Процент перевиконання вихідної бази $\frac{203}{186} \cdot 100 - 100 = 9,14\%$.

За шкалою процент зростання розцінки дорівнює 20 %.

4 Підвищена розцінка $P_{підв} = 2,12 \cdot 1,2 = 2,54$ грн/шт.

5 Місячний зарібок токаря V розряду

$$ЗП_{від.прогр.} = 186 \cdot 2,12 + (203 - 186) \cdot 2,54 = 437,5 \text{ грн.}$$

Приклад 2

Визначити місячну зарібтну плату інженера-механіка згідно з системою посадових окладів. Місячний оклад інженера-механіка – 473 грн при тривалості робочого дня 8,1 год. За графіком ним має бути відпрацьовано 23 дн, а фактично йому був наданий листок непрацездатності на 5 дн, один з яких передсвятковий. З фонду матеріального заохочення йому нарахована премія у розмірі 15 % фактичного зарібку.

Розв'язання

1 Розрахуємо кількість годин, яку мав відпрацювати інженер-механік протягом місяця за умови, що тривалість передсвяткового робочого дня на 1 год менша

$$22 \cdot 8,1 + 7,1 = 185,3 \text{ год.}$$

2 Кількість годин, які інженер не відпрацював у зв'язку з хворобою

$$4 \cdot 8,1 + 7,1 = 39,5 \text{ год.}$$

3 Фактично відпрацьовано $185,3 - 39,5 = 145,8$ год.

4 Годинна ставка інженера-механіка $\frac{473}{185,3} = 2,55$ грн.

5 Тарифний заробіток $2,55 \cdot 145,8 = 371,79$ грн.

6 Преміальні доплати $371,79 \cdot 0,15 = 55,77$ грн.

7 Місячна заробітна плата інженера-механіка становить
 $371,79 + 55,77 = 427,56$ грн.

Відповідь: місячна заробітна плата інженера-механіка складає 427,56 грн. До неї не включається оплата листка непрацездатності, яка здійснюється з фонду соціального страхування з урахуванням стажу роботи.

Задачі для розв'язання

1 Визначити індекс реальної заробітної плати слюсаря, якщо у 2002 р. його номінальна заробітна плата становила 367...667 грн, у 2003 р. – 385...685 грн. Індекс цін 2003/2002 р. становить 1,07.

2 Обчислити місячний заробіток фрезерувальника IV розряду за прямою погодинною системою оплати праці, якщо годинна тарифна ставка I розряду – 1,13 грн, тарифний коефіцієнт IV розряду – 1,36, у місяці 24 роб. дн, з яких працівник відпрацював 22. Тривалість зміни – 7,9 год.

3 Користуючись вихідними даними другої задачі, визначити місячний заробіток того ж працівника за погодинно-преміальною системою, якщо встановлено 2...32 % доплат за економію матеріалів і відсутність браку в роботі.

4 Визначити місячний заробіток швачки IV розряду за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Планове завдання – 38...98 виробів за місяць, фактично вироблено – 46...136. Трудомісткість 1 виробу – 5,2...2,2 норм. год. Годинна тарифна ставка I розряду – 1,12 грн, тарифний коефіцієнт IV розряду – 1,32. Вихідна база для нарахування доплат – 115 % від плану. Скористатися шкалою з прикладу 2.

5 Визначити місячний заробіток бухгалтера II категорії зі стажем роботи 2 роки, користуючись наступними вихідними даними.

Кількість робочих днів у місяці – 24, у тому числі 1 передсвятковий. Кількість днів, на які бухгалтеру був наданий листок непрацездатності – 8.

Місячний оклад бухгалтера – 400...490 грн.

Премія – 20 % від тарифного заробітку.

Процент оплати листка непрацездатності – 60 %.

Визначити суму оплати листка непрацездатності, а також суму премії, яку бухгалтер міг би отримати, але не отримав внаслідок хвороби.

6 Працівник протягом місяця за 180 год роботи виготовив 340...940 деталей. При здійсненні заходів з покращення організації робочих місць трудомісткість виготовлення 1 деталі знизилась на 0,09 норм. год. Скільки деталей виготовить працівник у нових умовах праці за той же час і на скільки процентів підвищиться його продуктивність праці?

7 Визначити, як зміниться продуктивність праці у плановому році, якщо у базовому році обсяг випуску продукції складав 720...1320 тис. шт., ціна одиниці – 68,1...8,1 грн, середньоспискова чисельність залежного персоналу – 69 люд (17 % від залежної чисельності). У плановому році обсяг випуску продукції зросте на 7 %, ціна одиниці продукції зменшиться на 30,1...0,1 грн.

8 Визначити величину фонду оплати праці, якщо середньоспискова чисельність складає 534...749 люд, середньомісячна заробітна плата – 461 грн. Як зміниться фонд оплати праці, якщо середньоспискова чисельність працівників зменшиться на 3 %, а середньомісячна заробітна плата зросте на 4,2 %?

9 Бригада складається з 11...41 робітників-відрядників, що працюють у цеху з нормальними умовами праці. З них 2 робітники – III розряду, 2 робітники – IV розряду, 5...35 робітників – V розряду,

2 робітники – VI розряду. За планом за місяць передбачається виконати такі види робіт: з II розряду – 160 норм. год, з III розряду – 240 норм. год, з IV розряду – 600 норм. год, з V розряду – 260 норм. год, з VI розряду – 60 норм. год.

Розрахувати середній тарифний розряд працівників і робіт, зробити висновок.

10 Визначити фонд тарифної заробітної плати відрядників, користуючись даними задачі 9, а також годинною тарифною ставкою I розряду – 1,17 грн і тарифними коефіцієнтами: II розряду – 1,15, III розряду – 1,26, IV розряду – 1,34, V розряду – 1,5, VI розряду – 1,75.

ТЕМА 8

ПОТОЧНІ ВИТРАТИ І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

Перелік основних понять теми

- 1 Поняття витрат і собівартості, види собівартості.
- 2 Класифікація витрат.
- 3 Показник „витрати на 1 грн товарної продукції”.
- 4 Експлуатаційні витрати залізничного транспорту.
- 5 Розрахунок собівартості години роботи будівельно-коліїної машини.
- 6 Основні шляхи зниження собівартості.

Література [11, 12, 14-21].

Контрольні питання

1 Що таке поточні витрати, чим вони відрізняються від витрат на виробництво товарної продукції?

2 Чим відрізняється повна собівартість продукції від виробничої?

3 Що характеризує собівартість продукції?

4 Для чого важливо правильно визначити величину собівартості одиниці продукції?

5 Як класифікується собівартість залежно від часу, місця формування витрат, тривалості розрахункового періоду, за складом продукції?

6 Як класифікуються витрати за ступенем однорідності? Наведіть приклади.

7 Що таке прямі та непрямі витрати? Наведіть приклади.

8 У чому сутність та необхідність поділу витрат на постійні та змінні? Наведіть приклади.

9 Як зміниться собівартість одиниці продукції, якщо обсяг її випуску зросте? А якщо зменшиться?

10 Наведіть класифікацію витрат за економічними елементами та за статтями. У чому полягає різниця між ними?

11 Як знизити собівартість продукції?

12 Що означає показник „витрати на 1 грн товарної продукції”? Для чого він застосовується?

0

Тести

1 Поточні витрати – це:

- а) витрати на випуск товарної продукції;
- б) витрати на випуск реалізованої продукції;
- в) усі витрати, які несе підприємство протягом визначеного періоду;
- г) витрати на незавершене виробництво.

2 Собівартість продукції (повна) – це:

- а) грошовий вираз витрат на виробництво продукції;
- б) витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції;
- в) витрати на матеріали, оплату праці й амортизацію;
- г) витрати на закупні напівфабрикати, електроенергію і паливо для технологічних цілей.

3 Залежно від часу формування витрат собівартість поділяється на :

- а) цехову, виробничу, повну;
- б) місячну, квартальну, річну;
- в) планову, фактичну, нормативну;
- г) індивідуальну і галузеву.

4 За способом віднесення на окремі види продукції витрати класифікуються на:

- а) одноелементні та комплексні;
- б) постійні та змінні;
- в) прямі та непрямі;
- г) матеріальні та нематеріальні.

5 Перелічить витрати, які відносяться до непрямих (вказіть три правильні відповіді):

- а) витрати на закупні напівфабрикати;
- б) витрати на паливо та енергію для технологічних цілей;
- в) заробітна плата основних працівників;
- г) витрати на паливо та енергію для освітлення і опалення виробничих приміщень;
- д) витрати на амортизацію устаткування;
- е) заробітна плата керівників підрозділів.

6 Перелічить витрати, які відносяться до змінних (вказіть три правильні відповіді):

- а) паливо та енергія на технологічні цілі;
- б) заробітна плата управлінців;
- в) амортизація устаткування;
- г) заробітна плата основних працівників;
- д) витрати на відрядження;
- е) відрахування на соціальні заходи від зарплати основних працівників.

7 Розрахунок собівартості одиниці продукції здійснюється:

- а) за елементами витрат;
- б) за статтями витрат.

8 Якщо обсяг продукції зростає на 7 % при незмінній питомій вазі залежних витрат (63 %), то загальні витрати:

- а) збільшаться на 7 %;
- б) зменшаться на 7 %;
- в) не зміняться;
- г) збільшаться на 4,4 %;

д) зменшаться на 4,4 %.

9 Чим відрізняється класифікація витрат за статтями калькуляції від класифікації витрат за економічними елементами (вказіть дві правильні відповіді)?

- а) кількістю статей та елементів;
- б) тим, що кількість економічних елементів є незмінною для будь-яких галузей, а кількість статей відрізняється залежно від галузі і конкретного виробу;
- в) тим, що економічні елементи містять як прямі, так і непрямі витрати, а статті – тільки прямі витрати;
- г) тим, що економічні елементи містять прості витрати, а статті – комплексні витрати.

10 Знизити собівартість одиниці продукції можна шляхом (вказіть три правильні відповіді):

- а) скорочення кількості працівників;
- б) зниження обсягу випуску продукції;
- в) зниження ціни на продукцію;
- г) підвищення обсягу випуску продукції;
- д) підвищення продуктивності праці;
- е) підвищення норм витрат на матеріали.

11 Якщо обсяг виробництва зменшиться, величина змінних витрат і собівартість одиниці продукції:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться.

12 Значення показника „витрати на 1 грн товарної продукції” менше одиниці свідчить про те, що:

- а) виробництво є неефективним;
- б) виробництво є ефективним;
- в) виробництво є беззбитковим.

13 При зростанні обсягу виробництва собівартість одиниці продукції:

- а) збільшиться;

- б) зменшиться;
- в) не зміниться.

14 Калькуляція собівартості продукції складається (дві відповіді):

- а) у розрізі комплексних статей;
- б) за економічними елементами;
- в) за статтями витрат;
- г) на визначений період;
- д) на калькуляційну одиницю.

15 Кошторис витрат на виробництво продукції складається (дві відповіді):

- а) за комплексними витратами;
- б) у розрізі економічних елементів;
- в) за статтями витрат;
- г) на визначений період;
- д) на одиницю виробу.

16 Які витрати належать до умовно-постійних чи непропорційних (три відповіді)?

- а) електроенергія на освітлення;
- б) електроенергія на технологічні потреби;
- в) сировина та основні матеріали;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) адміністративно-управлінські витрати;
- е) заробітна плата працівників-погодинників.

17 Які витрати відносять до умовно-змінних чи пропорційних (три відповіді)?

- а) сировина та основні матеріали;
- б) адміністративно-управлінські витрати;
- в) покупні напівфабрикати;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) паливо та енергія технологічні;
- е) уся заробітна плата.

18 Повна собівартість продукції більша від виробничої на суму:

- а) зміни залишків незавершеного виробництва;
- б) прибутку;

в) позаवиробничих витрат.

19 Витрати на 1 грн товарної продукції визначаються як відношення:

- а) прибутку до собівартості продукції;
- б) собівартості продукції до її вартості в оптових цінах промисловості;
- в) собівартості продукції до її вартості в оптових цінах підприємства.

20 Вкажіть витрати, що не залежать від обсягу виробництва:

- а) валові;
- б) змінні;
- в) граничні;
- г) прямі;
- д) постійні.

Приклад 1

У звітному році собівартість товарної продукції становила 96400 тис. грн, питома вага основної заробітної плати виробничих працівників – 24 %, матеріальних витрат – 51 %. У наступному році заплановано підвищити заробітну плату на 3,9 %, продуктивність праці – на 4,5 %, скоротити норми витрат у середньому на 3 % і закупати сировину з нижчими цінами – у середньому на 6 %.

Визначити, як зміниться собівартість товарної продукції у плановому періоді.

Розв'язання

1 Зниження собівартості продукції за рахунок зростання продуктивності праці обчислюється за формулою

$$\Delta C_{III} = \left(1 - \frac{I_{3II}}{I_{III}}\right) \cdot \%ЗП, \quad (8.1)$$

де $I_{зп}$, $I_{пп}$ – індекси зростання відповідно заробітної плати і продуктивності праці;
 % ЗП – питома вага заробітної плати в собівартості продукції, %.

$$\Delta C_{пп} = \left(1 - \frac{1,039}{1,045}\right) \cdot 24 = 0,137 \%$$

2 Зниження собівартості продукції за рахунок зміни факторів матеріальних витрат, норм витрат матеріалів і цін на них

$$\Delta C_{МВ} = (1 - I_H \cdot I_{Ц}) \cdot \%МВ, \quad (8.2)$$

де I_H , $I_{Ц}$ - індекси зміни норм витрат матеріалів на один виріб і цін на одиницю матеріального ресурсу;

% МВ - питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, % .

$$\Delta C_{МВ} = (1 - 0,97 \cdot 0,94) \cdot 51 = 4,5 \%$$

3 Загальне зниження собівартості товарної продукції у плановому році становитиме $0,137 + 4,5 = 4,637 \%$, тобто планова собівартість дорівнюватиме

$$C^{пл} = \frac{96400 \cdot (100 - 4,637)}{100} = 96400 \cdot 0,9536 = 91927,04 \text{ тис. грн.}$$

4 Зміна собівартості складе

$$\Delta C = 91927,04 - 96400 = -4472,96 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Відносна} \frac{91927,04}{96400} \cdot 100 - 100 = 4,64 \%$$

Висновок: у результаті підвищення продуктивності праці та зниження норм витрат і цін на матеріали собівартість товарної продукції зменшилася на 4472,96 тис. грн, що у відносному вираженні склало 4,64 %.

Приклад 2

Визначити, як зміниться собівартість одиниці продукції у плановому році, якщо у базовому році вона складала 14,7 грн, умовно-постійні витрати на весь випуск склали 3046 тис. грн, обсяг випуску – 640 тис. шт. У плановому році обсяг випуску підвищиться на 7 %, а умовно-постійні витрати зростуть на 1,8 %.

Розв'язання

1 Знайдемо загальні витрати на весь обсяг товарної продукції

$$C_{ЗАГ} = C_{ОД} \cdot V, \quad (8.3)$$

де $C_{ОД}$ – собівартість одиниці продукції, грн;

V – обсяг випуску продукції у натуральному вираженні.

$$C_{ЗАГ}^{БАЗ} = 14,7 \cdot 640 = 9408 \text{ тис. грн.}$$

2 Оскільки загальні витрати складаються з умовно-постійних та змінних, величина змінних витрат складе

$$C_{ЗМ} = C_{ЗАГ} - C_{У.ПОСТ.}, \quad (8.4)$$

$$C_{ЗМ}^{БАЗ} = 9408 - 3046 = 6362 \text{ тис. грн.}$$

3 Загальні витрати у плановому році будуть дорівнювати

$$C_{ЗАГ}^{ПЛ} = C_{ЗМ}^{БАЗ} \cdot I_V + C_{У.ПОСТ.}^{БАЗ} \cdot I_{У.ПОСТ.} \text{ тис. грн,} \quad (8.5)$$

де I_V , $I_{У.ПОСТ.}$ – індекси зміни обсягу продукції та умовно-постійних витрат відповідно.

$$C_{ЗАГ}^{ПЛ} = 6362 \cdot 1,07 + 3046 \cdot 1,018 = 9908,17 \text{ тис. грн.}$$

4 Собівартість одиниці продукції у плановому році складе

$$C_{ОД}^{ПЛ} = \frac{9908,17}{640 \cdot 1,07} = 14,47 \text{ грн.}$$

5 Абсолютна зміна собівартості складе

$$\Delta C = C_{Од}^{Пл} - C_{Од}^{БАЗ} = 14,47 - 14,7 = -0,23 \text{ грн},$$

$$\text{відносна зміна } \frac{14,47}{14,7} 100 - 100 = -1,56 \text{ \%} .$$

Висновок: під впливом зростання обсягу виробництва собівартість одиниці виробу зменшилася на 0,23 грн або 1,56 %.

Задачі для розв'язання

- 1 У звітному році підприємство понесло такі витрати на 1 виріб:
- сировина і матеріали – 76...166 грн;
 - покупні вироби і напівфабрикати – 6,34...36,34 грн;
 - паливо та енергія на технологічні цілі – 24,16...84,16 грн;
 - зворотні відходи – 2,6...32,6 грн;
 - основна заробітна плата виробничих працівників – 54...114 грн;
 - додаткова заробітна плата виробничих працівників – 18,3...38,3 грн;
 - відрахування на соціальні заходи – 39,5 %;
 - витрати на утримання та експлуатацію обладнання – 37,6 грн (у тому числі амортизація – 29,4 грн);
 - загальновиробничі витрати – 12,7 грн;
 - інші виробничі витрати – 3,45 грн;
 - адміністративні витрати – 14,64 грн;
 - витрати на збут – 2 % від виробничої собівартості;
 - інші операційні витрати – 2,71 грн.

На підставі наведених даних визначити:

- 1) виробничу і повну собівартість одного виробу;
- 2) абсолютні величини і процентне співвідношення прямих і непрямих витрат у структурі виробничої собівартості;
- 3) абсолютні величини і процентне співвідношення змінних та постійних витрат у структурі виробничої собівартості.

2 Скласти калькуляцію виробничої собівартості одиниці продукції за даними таблиць 8.1, 8.2.

Таблиця 8.1 – Норми витрат на ціни на матеріали

Матеріал	Норма витрат на 1 виріб, кг	Ціна за 1 т матеріалу, грн
1 Сталь	1,2...16,2	975
2 Алюміній	1,4...16,4	1350
3 Фарба	0,7...15,7	1940

Таблиця 8.2 – Норми витрат робочого часу і годинні тарифні ставки

Операції	Норма штучного часу, норм. год	Година тарифна ставка відповідного розряду, грн
1	3,4...8,4	1,76
2	0,2...15,2	1,34
3	2,8...17,8	1,17
4	2,6...17,6	1,59

Витрати на покупні напівфабрикати – 6,7...21,7 грн;
паливо та енергія на технологічні цілі – 3,4...18,4 грн;
зворотні відходи – 4 % від витрат на сировину і матеріали;
додаткова заробітна плата виробничих працівників – 20 % від основної;
відрахування на соціальні заходи – 39,5 %;
витрати на утримання та експлуатацію обладнання – 8,92 грн;
загальновиробничі витрати – 4,6 грн;
інші виробничі витрати – 2,97 грн.

У висновку вказати можливі шляхи зниження собівартості виробу.

3 Визначити, як зміниться собівартість одиниці продукції у плановому році, якщо у базовому році обсяг випуску становив 27...57 тис. шт, собівартість одиниці продукції – 18,6 грн, умовно-постійні витрати на випуск продукції – 149...299 тис. грн. У плановому році обсяг продукції зросте на 6 %, а умовно-постійні витрати – на 1,5 %.

4 Визначити зміну собівартості товарного випуску та одиниці продукції в абсолютному та відносному вираженні за даними таблиці 8.3.

Таблиця 8.3 – Вихідні дані

Показник	Значення у базовому році	Очікувана зміна у плановому році
1 Обсяг випуску виробу А, тис. шт.	650...350	↑ на 6%
2 Собівартість одиниці виробу А, грн	46...76	визначити
3 Обсяг випуску виробу Б, тис. шт..	640...1240	↓ на 3 %
4 Собівартість одиниці виробу Б, грн	52...22	визначити
5 Умовно-постійні витрати *, тис. грн	8250	↑ на 2,1 %

*) Умовно-постійні витрати розподілити на вироби А та Б пропорційно їх собівартості

5 Визначити, як змінилася ефективність виробництва, за показником „витрати на 1 грн товарної продукції” у плановому році, якщо у базовому році витрати на виробництво товарної продукції склали 749...1349 тис. грн, обсяг товарної продукції – 764...1364 тис. грн. У плановому році втрати зросли на 4 %, а обсяг товарної продукції зріс на 1,92 %.

6 Визначити зміни витрат на 1 грн товарної продукції і процент зміни собівартості товарної продукції за даними таблиці 8.4.

Таблиця 8. 4 – Вихідні дані

Вироби	Оптова ціна за одиницю, грн	Річний випуск, тис. шт.		Собівартість одиниці продукції, грн	
		План	Факт	План	Факт
А	79...49	60...120	61...121	62...32	66...36

Б	36...6	46...106	49...109	34...4	32...2
В	123...63	6...36	6,2...36,2	114...54	115...55

7 Розрахувати зміну собівартості товарної продукції, її зниження за рахунок зростання продуктивності праці і матеріальних витрат за даними таблиці 8.5.

Таблиця 8.5– Вихідні дані

Показники	Значення
1 Собівартість товарної продукції, тис. грн	640...1540
2 Питома вага основної заробітної плати виробничих працівників, %	20...35
3 Планове зростання продуктивності праці, %	0,5...3,5
4 Планове зростання середньої заробітної плати, %	2,2...5,2
5 Питома вага матеріальних витрат, %	62...47
6 Планове зниження витрат основних матеріалів, %	3...6

8 Визначити середньогалузеву собівартість виробу А, що випускається шістьма підприємствами галузі, і середні витрати на 1 грн товарного випуску за даними таблиці 8.6.

Таблиця 8.6 – Вихідні дані

Показники	Підприємства					
	1	2	3	4	5	6
1 Річний обсяг випуску виробів, тис. шт.	31...121	28...17 8	20...140	36...15 8	38...15 8	32...15 2
2 Повна собівартість виробу А, грн	745	751	704	762	771	749
3 Оптова ціна виробу А, грн	800	800	800	800	800	800

9 Визначити, як зміниться собівартість одиниці продукції, якщо питома вага залежних витрат – 64...34 %, а обсяг випуску зросте на 8 %.

10 Визначити відносну зміну собівартості одиниці продукції, користуючись таблицею 8.7.

Таблиця 8.7 – Вихідні дані

Статті витрат	Питома вага у базовому році	Зміна абсолютної величини витрат у плановому році, %
1 Сировина і матеріали (з урахуванням відходів)	52	+(0,5...8)
2 Покупні напівфабрикати	5	-(0...3)
3 Паливо та енергія на технологічні цілі	8	-(0,5...8)
4 Основна і додаткова заробітна плата	18	+(1...4)
5 Відрахування на соціальні заходи	7,2	+(3...9)
6 Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	6,9	0
7 Загальновиробничі та інші виробничі витрати	2,9	+(0,3...6,3)

11 Визначити, як змінилася ефективність виробництва, за показником „витрати на 1 грн товарної продукції” у плановому році, якщо у базовому році витрати на виробництво товарної продукції склали 1950 тис. грн, обсяг товарної продукції – 2370 тис. грн. У плановому році витрати зросли на 6 %, а обсяг товарної продукції зріс на 1,2 %.

12 Розрахувати виробничу собівартість вузла за такими даними:

- норма витрат сировини та основних матеріалів на вузол – 9,1 кг;
- ціна сировини та матеріалів - 40 грн/кг;
- норма відходів сировини та основних матеріалів – 1,3 кг;
- ціна відходів – 0,5 грн/кг;
- сумарна вартість покупних напівфабрикатів на виготовлення вузла – 127 грн;

- норматив транспортно-заготівельних витрат – 14 % від прямих матеріальних витрат;
- витрати електроенергії на технологічні цілі на 1 вузол - 80 кВт.год;
- ціна 1 кВт.год електроенергії – 0,38 грн;
- сумарна трудомісткість виготовлення вузла – 44 норм.год;
- середня годинна тарифна ставка працівників на виготовленні вузла – 7,06 грн;
- додаткова зарплата складає 20 % від основної;
- витрати на утримання та експлуатацію обладнання – 44,5 грн;
- норматив загальновиробничих витрат у процентах – 38 % від основної зарплати працівників.

13. Розрахувати виробничу собівартість вузла за статтями калькуляції:

- норма витрат сировини та основних матеріалів на вузол – 24 кг;
- ціна сировини та матеріалів - 39 грн/кг;
- норма відходів сировини та основних матеріалів – 2,9 кг; ціна відходів – 0,5 грн/кг;
- сумарна вартість покупних напівфабрикатів на виготовлення вузла – 156 грн;
- норматив транспортно-заготівельних витрат – 15 % від прямих матеріальних витрат;
- сумарна трудомісткість виготовлення вузла – 67 норм.год;
- середня годинна тарифна ставка працівників на виготовленні вузла – 6,55 грн;
- додаткова зарплата складає 24 % від основної;
- витрати на утримання і експлуатацію обладнання – 49,3 грн;
- норматив загальновиробничих витрат у процентах – 55 % від фонду основної зарплати основних працівників.

Загальновиробничі витрати включають витрати електроенергії на технологічні цілі.

14. Скласти калькуляцію собівартості машино-години роботи машини , якщо:

- одноразові витрати до початку роботи машини на об'єкті - 390 грн;
- кількість годин робочого часу перебування машини на об'єкті – 390 год;
- річні умовно-постійні витрати (амортизаційні відрахування) – 4620 грн;
- річний корисний (ефективний) фонд роботи машини – 3290 год;
- основна зарплата працівників – 18,5 грн; додаткова зарплата – 20 % від основної;
- витрати на паливо – 33 грн; витрати на мастило – 6 % від витрат на паливо;
- витрати на капітальний та всі види поточних ремонтів – 1 % від амортизації;
- інші витрати – 2 % від експлуатаційних витрат; накладні витрати – 70 % від експлуатаційних.

ТЕМА 9

ЦІНОУТВОРЕННЯ, ПРИБУТОК І РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ

Перелік основних понять теми

- 1 Поняття, функції ціни.
- 2 Види цін.
- 3 Методи ціноутворення.
- 4 Поняття доходу і прибутку.
- 5 Формування фінансових результатів роботи підприємства.
- 6 Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.

Література [12, 14-21].

Контрольні питання

- 1 У чому полягає економічна сутність ціни?
- 2 Які види ціни існують?

- 3 Що таке ціноутворення?
- 4 Які методи ціноутворення ви знаєте? У чому їх сутність?
- 5 Що таке доход підприємства? Прибуток?
- 6 Назвіть види прибутку.
- 7 Як формується балансовий прибуток?
- 8 Що характеризує рентабельність?
- 9 Як розраховується рентабельність окремих видів і продукції у цілому?
- 10 Чи може значення рентабельності дорівнювати нулю? В якому випадку? А бути відносним?
- 11 Як визначити рентабельність виробництва? Які види цього показника існують?
- 12 Яким чином можна підвищити прибутковість і рентабельність підприємства?

Тести

1 *Ціна – це:*

- а) собівартість продукції;
- б) грошовий вираз витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- в) грошовий вираз вартості продукції.

2 *Сутність методу пропорційного ціноутворення полягає у тому, що ціна:*

- а) встановлюється пропорційно собівартості;
- б) визначається пропорційно попиту на продукцію;
- в) визначається пропорційно цінам конкурентів на аналогічну продукцію.

3 *Виробничі ціни – це:*

- а) ціна на товари і послуги, що реалізуються населенню;
- б) ціни на товари і послуги, за якими вони реалізуються іншим підприємствам;
- в) оптові ціни товаровиробників.

4 *Прибуток – це:*

- а) різниця між витратами і доходами;
- б) виторг від реалізації продукції;

в) частина доходу, що залишається підприємству після відшкодування витрат на виробництво і реалізацію продукції та інші види діяльності.

5 *Балансовий прибуток – це:*

- а) прибуток від реалізації всього обсягу продукції;
- б) прибуток від усіх видів діяльності підприємства;
- в) сума прибутку від звичайної та надзвичайної діяльності.

6 *Функціями прибутку є (вказіть три правильні відповіді):*

- а) озрахункова;
- б) цінювальна;
- в) інформаційна;
- г) стимулююча;
- д) іскальна;
- е) ідтворювальна.

7 *Якщо оптова ціна одиниці продукції зменшиться при незмінній повноті собівартості, величина прибутку з одиниці продукції:*

- а) зросте;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться.

8 *Якщо прибуток від реалізації одиниці продукції зростає на 8 %, а собівартість одиниці продукції зростає на 6 %, то рентабельність цього виду продукції:*

- а) зросте на 2 %;
- б) зменшиться на 2 %;
- в) зросте на 14 %;
- г) зменшиться на 14 %;
- д) зросте;
- е) зменшиться.

9 *Чи може обсяг реалізованої продукції перевищувати обсяг товарної продукції?*

- а) так;
- б) ні.

10 Якщо рентабельність виробу А – 17 %, Б – 25 %, С – 10 %, чи може рентабельність продукції (в цілому) скласти 30 %?

- а) так;
- б) ні.

11 Рентабельність продукції розраховується як:

- а) $\frac{\text{собівартість одиниці продукції}}{\text{прибуток з одиниці продукції}} * 100\%$;
- б) $\frac{\text{прибуток з одиниці продукції}}{\text{собівартість одиниці продукції}} * 100\%$;
- в) $\frac{\text{прибуток від реалізації продукції}}{\text{собівартість реалізованої продукції}} * 100\%$.

12 Якщо прибуток від звичайної діяльності – 50 тис.грн, а збиток від надзвичайної діяльності – 10 тис.грн, то балансовий прибуток дорівнює:

- а) 60 тис.грн;
- б) 50 тис.грн;
- в) 40 тис.грн.

13 Якщо величина чистого прибутку зменшиться, а середньорічна вартість основних виробничих фондів та нормативних оборотних засобів зросте, то розрахункова рентабельність підприємства (виробництва):

- а) зросте;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться.

14 Як підвищити рентабельність виробництва (підприємства)? (вкажіть три правильні відповіді)?

- а) шляхом мінімізації витрат на виробництво;
- б) шляхом підвищення величини оборотних засобів;
- в) шляхом впровадження нових прогресивних технологій;
- г) шляхом скорочення непродуктивних витрат робочого часу;
- д) шляхом підвищення нормативів запасів матеріалів;
- е) шляхом скорочення обсягів виробництва.

15 Чи може величина балансового прибутку бути меншою за величину прибутку від реалізації продукції?

- а) так;
- б) ні.

16 Оптова ціна підприємства визначається на основі собівартості:

- а) зональної;
- б) середньогалузевої;
- в) індивідуальної.

17 Види лімітованих цін (дві відповіді):

- а) максимальна;
- б) мінімальна;
- в) роздрібна;
- г) оптова.

18 Роздрібна ціна складається із (дві відповіді):

- а) оптової ціни промисловості;
- б) постачальницько-збутової націнки;
- в) торгової надбавки.

19 Оптова ціна підприємства складається із (чотири відповіді):

- а) собівартості виробу;
- б) прибутку;
- в) ПДВ;
- г) акцизного збору (на підакцизні товари);
- д) торгової надбавки;
- е) постачальницько-збутової націнки.

20 Функції ціни (три відповіді):

- а) планово-облікова;
- б) соціальна;
- в) розподільча;
- г) регулювальна;
- д) стимулююча.

21 Ефективність виробництва забезпечується за рахунок:

- а) оптимізації витрат на виробництво;
- б) мінімізації витрат на виробництво;

- в) максимізації витрат;
- г) правильні всі відповіді.

22 Вкажіть правильну відповідь:

- а) поняття «дохід» і «прибуток» ідентичні;
- б) поняття «дохід» ширше від поняття «прибуток»;
- в) поняття «прибуток» ширше від поняття «дохід».

23 Назвіть чинники, які впливають на величину виручки від реалізації продукції (дві відповіді):

- а) обсяг виробництва;
- б) стан основних фондів;
- в) вартість майна підприємства;
- г) якість продукції;
- д) орендна плата.

24 Основними шляхами збільшення прибутку на промисловому підприємстві є (чотири відповіді):

- а) підвищення продуктивності праці;
- б) зростання виробництва і реалізації продукції;
- в) зниження собівартості продукції;
- г) поліпшення якості продукції;
- д) розширення асортименту;
- е) підвищення фондівдачі.

25 Назвіть види рентабельності (чотири відповіді):

- а) рентабельність виробництва;
- б) чиста рентабельність;
- в) розрахункова рентабельність;
- г) балансова рентабельність;
- д) загальна рентабельність;
- е) рентабельність виробу.

Приклад 1

Повна собівартість телевізора – 650 грн, у тому числі матеріальні витрати за відрахуванням зворотних відходів – 59 %, рівень рентабельності – 22 %, надбавка за високу якість і відповідальність міжнародним стандартам – 13 %. Ставка акцизного збору – 30 %, торговельна надбавка – 10 % до вільної відпускної ціни з ПДВ.

Розрахувати вільну відпускну ціну з ПДВ, суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету і роздрібну ціну телевізора.

Розв'язання

1 Вільна відпускну ціна продукції включає акцизний збір і надбавку:

$$Ц_{вв} = Ц_{опт} + АЗ + Надб; \quad (9.1)$$

$$Ц_{опт} = 650 * 1,22 = 793 \text{ грн};$$

$$Надб = 793 * 0,13 = 103,09 \text{ грн};$$

$$АЗ = (793 + 103,09) * 0,3 = 268,83 \text{ грн}.$$

Вільна відпускну ціна дорівнює

$$Ц_{вв} = 793 + 103,09 + 268,83 = 1164,92 \text{ грн}.$$

Величина ПДВ дорівнює

$$ПДВ = 0,2 * 1164,92 = 232,98 \text{ грн}.$$

Вільна відпускну ціна з ПДВ дорівнює

$$Ц_{вв(ПДВ)} = 1164,92 + 232,98 = 1397,9 \text{ грн}.$$

Роздрібна ціна включає, крім вільної відпускної ціни з ПДВ, торговельну надбавку:

$$Ц_{роздр} = Ц_{вв(ПДВ)} + Надб_{торг}; \quad (9.2)$$

$$Ц_{роздр} = 1397,9 + 1397,9 * 0,1 = 1537,69 \text{ грн}.$$

Сума ПДВ, що сплачується виробником продукції до бюджету, дорівнює різниці між сумою податку, одержаного від покупки продукції, і сумою податку, сплаченого постачальником матеріальних ресурсів.

ПДВ, сплачений постачальником, дорівнює 20 % від матеріальних витрат

$$\text{ПДВ}_{\text{пост}} = 0,2 * 0,59 * 650 = 76,7 \text{ грн.}$$

Необхідно відмітити, що цей податок у витрати виробництва (собівартість) не включається.

До бюджету виробником буде сплачено податку на додану вартість у сумі $232,98 - 76,7 = 156,28$ грн.

Висновок: вільна відпускна ціна телевізора з ПДВ – 1397,9 грн, роздрібна ціна – 1537,69 грн, сума ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету – 156,28 грн.

Приклад 2

Розрахувати величини балансового і чистого прибутку, а також показники рентабельності, якщо середньорічна вартість основних виробничих фондів підприємства – 836 тис. грн, нормованих оборотних засобів – 92 тис. грн, протягом року було реалізовано продукції підсобного господарства на суму 29 тис. грн, при собівартості 21 тис. грн, мали місце збитки від інших позареалізаційних операцій на суму 4,6 тис. грн; прибуток оподатковується за ставкою 30 %. Інші вихідні дані знаходяться у таблиці 9.1

Таблиця 9.1 – Вихідні дані

Вироби/ показники	Відпускна ціна, грн	Повна собівартість, грн	Річний обсяг реалізації, тис. шт.
А	25	20	65
Б	79	64	13
В	325	302	2,5

Розв'язання

1 Величина балансового прибутку визначається як сума прибутків від усіх видів діяльності підприємства. Розрахуємо спочатку прибуток від реалізації продукції

$$Пр_{\text{реал}} = ВР - С_p,$$

де $ВР$ – виторг від реалізації продукції, тис. грн.;

$С_p$ – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

Виторг від реалізації продукції

$$B_p = \sum_{i=1}^n C_i * V_{p_i}, \quad (9.3)$$

де C_i – відпускна ціна i -го виду продукції, грн;

V_{p_i} – обсяг реалізації i -го виробу продукції, натур. од.

$$B_p = 25 * 65 + 79 * 13 + 325 * 2,5 = 3464,5 \text{ тис. грн.}$$

2 Собівартість реалізованої продукції визначається аналогічно виторгу

$$C_p = 20 * 65 + 64 * 13 + 302 * 2,5 = 2887 \text{ тис. грн.}$$

Тоді прибуток від реалізації продукції складає

$$Пр_{\text{реал}} = 3464,5 - 2887 = 577,5 \text{ тис. грн.}$$

Балансовий прибуток дорівнюватиме

$$П_{\text{бал}} = 577,5 + (29 - 21) - 4,6 = 580,9 \text{ тис. грн.}$$

Величина чистого прибутку:

$$П_{\text{чист}} = П_{\text{бал}} - П_{\text{податок}}; \quad (9.4)$$

$$П_{\text{чист}} = 580,9 - 580,9 * 0,3 = 580,9 * 0,7 = 406,63 \text{ тис. грн.}$$

3 Рентабельність окремих виробів визначається за формулою

$$R_i = \frac{C_i - C_i}{C_i} * 100\%, \quad (9.5)$$

де C_i – ціна одиниці i -го виробу;

C_i – повна собівартість одиниці i -го виробу, грн.

$$R_A = \frac{25 - 20}{20} * 100\% = 25\% ;$$

$$R_B = \frac{79 - 64}{64} * 100\% = 23,4\% ;$$

$$R_B = \frac{325 - 302}{325} * 100\% = 7,1\% .$$

4 Рентабельність продукції визначається за формулою

$$R_{\Pi} = \frac{\Pi_{реал}}{C_{реал}} * 100\% , \quad (9.6)$$

де $\Pi_{реал}$ – прибуток від реалізації продукції, тис. грн;

$C_{реал}$ – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

$$R_{\Pi} = \frac{577,5}{2887} * 100 = 20\% .$$

5 Рентабельність виробництва (підприємства) обчислюється таким чином:

- загальна

$$R_{ВІР}^{ЗАГ} = \frac{\Pi_{бал}}{ОПФ + ОБ_{\Pi}} * 100\% ; \quad (9.7)$$

- розрахункова

$$R_{ВІР}^{РОЗР} = \frac{\Pi_{чист}}{ОПФ + ОБ_{\Pi}} * 100\% \quad (9.8)$$

де $\overline{ОПФ}$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів підприємства, тис. грн.;

$\overline{ОБ_{\Pi}}$ - середньорічна вартість нормованих оборотних засобів, тис. грн.

Загальна рентабельність виробництва

$$R_{ВИР}^{ЗАГ} = \frac{580,9}{836 + 92} * 100\% = 62,6\% .$$

Розрахункова рентабельність виробництва

$$R_{ВИР}^{РОЗР} = \frac{406,63}{836 + 92} * 100\% = 43,8\% .$$

Задачі для роз'язання

1 Визначити роздрібну ціну одиниці продукції (непідакцизної), а також суму ПДВ, яка повинна бути сплачена до бюджету, користуючись даними задачі 1 восьмого розділу, а також такою інформацією: рівень рентабельності – 20 %, надбавка за відповідність міжнародним стандартам – 12 %, торговельна надбавка – 14 % до вільної відпускної ціни з ПДВ.

2 Визначити роздрібну ціну і рентабельність одиниці продукції, якщо обсяг реалізації за рік склав 13...19 тис. шт. Вихідні дані наведені в таблиці 9.2.

Таблиця 9.2 - Вихідні дані

<i>Показники</i>	<i>Значення</i>
1	2
1 Матеріальні витрати (за вирахуванням зворотних відходів), грн	52,4
2 Основна і додаткова заробітна плата, грн	33,1
Продовження таблиці 9.2	
1	2
3 Відрахування на соціальні заходи, %	39,5
4 Витрати на утримання та експлуатацію обладнання, грн	11,6
5 Загальновиробничі витрати, грн	8,2
6 Інші виробничі витрати, грн	1,8
7 Адміністративні витрати, % від виробничої	1,9

собівартості	
8 Витрати на збут, % від виробничої собівартості	2,4
9 Інші операційні витрати, грн	1
10 Рівень рентабельності, %	25
11 Ставка акцизного збору, %	20
12 Торгівельна надбавка, %	16
13 Надбавка за високу якість, %	10

3 Користуючись даними задачі 2, визначити, як зміниться роздрібна ціна і рентабельність, якщо у плановому році матеріальні витрати на 1 виріб зменшаться на 1...7 %, основна і додаткова зарплати зростуть на 1...4%, витрати на утримання і експлуатацію обладнання зменшаться на 7,5...0,5%, загальновиробничі вироби зменшаться на 1...7%. Інші дані залишаться незмінними.

4 Користуючись вихідними даними задачі 3 восьмого розділу, визначити, як зміниться роздрібна ціна одиниці продукції при незмінних ставках акцизного збору – 30 %, торгівельній надбавці – 10 %, рівні рентабельності – 24 %.

5 Визначити величину повної собівартості одиниці продукції (А, Б, В) за даними таблиці 9.3:

Таблиця 9.3 – Вихідні дані

Виріб/Показники	Рівень рентабельності	Надбавка за якість, %	Ставка акцизного збору, %	Торгівельна надбавка, %	Роздрібна ціна, грн
А	17	8	30	10	646...1246
Б	32	12	25	12	1048...1648
В	24	14	25	13	325...925

6 Визначити величину прибутку від реалізації продукції, балансового і чистого прибутку підприємства за даними таблиці 9.4.

Таблиця 9.4 - Вихідні дані

Виріб/показники	Ціна одиниці продукції,	Повна собівартість одиниці продукції,	Обсяг реалізації за рік, тис. шт.
-----------------	-------------------------	---------------------------------------	-----------------------------------

	грн	грн	
А	72	60	30...90
Б	24	16	25...75
В	325	294	2...62

Доходи від підсобно-допоміжної діяльності склали – 6...24 тис. грн, витрати – 4,6...19,6 тис. грн, прибуток від позареалізаційних операцій – 6,8...9,8 тис. грн, збитки від надзвичайної діяльності – 8...38 тис. грн.

7 Користуючись даними попередньої задачі, визначити рентабельність виробів А, Б і В, рентабельність продукції, рентабельність виробництва, якщо на початку року вартість основних виробничих фондів склала 932...1532 тис. грн, 1 серпня було введено в дію основних виробничих фондів на суму 62 тис. грн, 1 жовтня – на суму 11 тис. грн, 1 березня списано обладнання на суму 46 тис. грн; середньорічна вартість нормованих оборотних засобів – 104 тис. грн.

8 Як зміниться роздрібна ціна одиниці продукції, якщо повна собівартість одиниці продукції зросте (зменшиться) на 1...7 %? Надбавка за якість – 18 %, ставка акцизного збору – 30 %, торговельна надбавка – 8 %.

9 Визначити планову повну собівартість та ціну нової машини в таблиці 9.5.

Таблиця 9.5

Види витрат	Сума, грн
1 Виробнича собівартість вузла	380
2 Зварні конструкції	5400
3 Деталі, які підлягають механічній обробці	6700
4 Вузли електропривода та автоматизації	3700

5	Вузли гідропривода	5100
6	Інші елементи	3900
7	Витрати на покупні напівфабрикати	21500
8	Витрати на складання конструкції (12 % від попередніх)	
9	Разом виробнича собівартість машини	
10	Позавиробничі витрати (20 % від виробничої собівартості)	
11	Разом повна собівартість машини	
12	Прибуток (норматив рентабельності 25 %)	
13	Ціна (без ПДВ)	

10 Скласти калькуляцію собівартості і ціни машино-години роботи будівельно-коліїної машини, якщо:

– одноразові витрати до початку роботи машини на об'єкті на 1 год. – 4,8 грн;

– умовно-постійні витрати (амортизаційні відрахування) на 1 год. – 7,23 грн;

– основна зарплата працівників – 22,5 грн; додаткова зарплата робітників – 3,67 грн;

– витрати на паливо – 17 грн; витрати на мастило – 3,9 % від витрат на паливо;

– витрати на капітальний та всі види поточних ремонтів – 1 % від амортизації;

– інші витрати – 2 % від експлуатаційних витрат;

– накладні витрати – 67 % від експлуатаційних витрат;

– норматив рентабельності – 22 %.

11 Скласти калькуляцію собівартості і ціни машино-години роботи будівельно-коліїної машини, якщо:

- одноразові витрати до початку роботи машини на об'єкті на 1 год. – 5,7 грн;

- річні умовно-постійні витрати (амортизаційні відрахування) – 4880 грн;

- річний корисний (ефективний) фонд роботи машини – 3300 год;

- основна зарплата працівників – 20,1 грн; додаткова зарплата працівників – 3,98 грн;

- витрати на паливо – 18 грн; витрати на мастило – 3,3 % від витрат на паливо;
- витрати на капітальний та всі види поточних ремонтів – 1% від амортизації;
- інші витрати – 2 % від експлуатаційних витрат;
- накладні витрати – 60 % від експлуатаційних витрат;
- норматив рентабельності – 25 %.

ТЕМА 10

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ (НТП)

Перелік основних понять теми

- 1 Поняття і види ефекту та ефективності.
- 2 Визначення результатів впровадження заходу НТП.
- 3 Визначення витрат на впровадження заходу НТП.

Література [4, 6, 7, 9, 10].

Контрольні питання

- 1 Що відноситься до заходів НТП ?
- 2 Що таке ефект ? Види ефекту.
- 3 Ефективність. Види ефективності.
- 4 Вартісна оцінка результатів впровадження заходів НТП.
- 5 Визначення витрат на впровадження заходів НТП.
- 6 Що таке ліквідаційне сальдо ?
- 7 Вибір оптимального варіанта заходів НТП.

Тести

- 1 До заходів НТП відносяться (вказіть дві правильні відповіді):*
- а) розроблення, виготовлення нових засобів виробництва;
 - б) удосконалення засобів і знарядь виробництва;

в) модернізація існуючих засобів.

2 Ефект від впровадження заходів НТП - це:

- а) корисний результат, отриманий у результаті заходу НТП;
- б) додаткові капітальні вкладення;
- в) амортизаційні відрахування.

3 Ефект заходів НТП розраховується як:

- а) сума результатів і витрат на проведення заходів НТП за період часу;
- б) різниця між результатами і витратами на проведення заходів НТП за період часу;
- в) добуток результатів і витрат на проведення заходів НТП за період часу.

4 Витрати НТП - це:

- а) витрати на матеріали і паливо для досягнення ефекту;
- б) вся сукупність витрачених ресурсів;
- в) витрати на зарплату працівників, зайнятих модернізацією.

5 Життєвий цикл заходу НТП - це:

- а) період часу на розроблення заходу НТП;
- б) період часу експлуатації заходу НТП;
- в) період часу від початку витрат на захід до кінця його використання.

6 Види ефекту (вкажіть три правильні відповіді):

- а) технологічний;
- б) соціальний;
- в) економічний;
- г) виробничий;
- д) технічний.

7 Ефективність заходів НТП характеризує:

- а) суму витрат на захід НТП;
- б) результативність витрат;
- в) прибуток від заходів НТП.

8 Ефективність заходів НТП-це:

- а) сума результатів і витрат на їх здійснення за період T ;
- б) різниця між результатами від господарської операції і витратами на їх здійснення за період T ;
- в) відношення результатів від господарської операції до витрат на їх здійснення за період T ;
- г) добуток результатів і витрат від господарської операції за період T .

9 Види ефективності:

- а) відносна;
- б) абсолютна;
- в) технічна;
- г) порівняльна.

10 Коефіцієнт приведення a_t використовується для:

- а) приведення різночасних витрат до року початку реалізації заходу НТП;
- б) урахування різної вартості основних виробничих фондів;
- в) приведення нормативних і фактичних витрат.

11 Перерахуйте показники порівняльної ефективності (вказіть три правильні відповіді):

- а) нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень;
- б) додаткові капітальні вкладення;
- в) термін окупності капітальних вкладень;
- г) прибуток від реалізації.

12 Капітальні вкладення:

- а) витрати на виробництво продукції;
- б) одноразові витрати на придбання засобів НТП;
- в) загальна сума витрат на реалізацію продукції.

13 Ліквідаційне сальдо – це:

- а) первісна (початкова) вартість основних фондів;
- б) вартість основних фондів після переоцінки;
- в) залишкова вартість основних фондів на кінець строку експлуатації основних фондів.

14 Період повернення одноразових витрат:

- а) термін від початку впровадження заходу до закінчення його експлуатації;
- б) час від початку заходів до моменту повернення усіх одноразових витрат, вкладених в нього;
- в) життєвий цикл заходу.

15 Капітальні вкладення ефективні, якщо (вказіть дві правильні відповіді):

- а) строк окупності капітальних вкладень менший за нормативний або дорівнює йому;
- б) строк окупності капітальних вкладень більше або дорівнює нормативному;
- в) коефіцієнт економічної ефективності капітальних вкладень більший або дорівнює нормативному;
- г) коефіцієнт економічної ефективності менший за нормативний.

16 Строк окупності капітальних вкладень визначається як:

- а) відношення додаткових капітальних вкладень до різниці собівартості;
- б) відношення різниці собівартості до додаткових капітальних вкладень;
- в) добуток різниці собівартості та додаткових капітальних вкладень.

17 Якому строку окупності відповідає коефіцієнт ефективності капітальних вкладень 0,05?

- а) 5 років;
- б) 20 років;
- в) 2 роки.

18 Якому коефіцієнту ефективності капітальних вкладень відповідає строк окупності 10 років?

- а) 0,1;
- б) 0,01;
- в) 0,5.

19 За допомогою теорії ефективності капітальних вкладень можливо також вирішити такі питання (вказіть дві правильні відповіді):

- а) визначити лімітні ціни на нову продукцію;
- б) визначити ефективність нових технологій;
- в) визначити оптову ціну.

20 Як визначити коефіцієнт загальної економічної ефективності по галузі?

- а) різниця приросту прибутку та капітальних вкладень, які дали додатковий прибуток;
- б) відношення приросту прибутку та капітальних вкладень, які дали прибуток;
- в) добуток приросту прибутку та капітальних вкладень, які дали прибуток.

Задачі

1 Розрахувати величину економічного ефекту, отриманого за 5 років у сфері експлуатації екскаватора, та термін окупності одноразових витрат за такими даними:

- вартісна оцінка результатів за роками без урахування α_t – 200 тис. грн;
- річні поточні витрати за вирахуванням річних амортизаційних відрахувань на реновацію – 125 тис. грн;
- одноразові витрати (балансова ціна екскаватора) – 77 тис. грн;
- ліквідаційне сальдо (тільки на останній рік – рік списання машини) – 8 тис. грн;
- коефіцієнт α_t : перший рік – 1,00; другий - 0,9091; третій - 0,8264; четвертий - 0,7513; п'ятий - 0,6830.

2 Розрахувати величину економічного ефекту, отриманого за 5 років у сфері експлуатації екскаватора за такими даними:

- річний корисний фонд часу роботи машини - 4640 год;
- вартість 1 маш.-год роботи машини – 59 грн;

- собівартість 1 маш.-год – 44 грн;
- річні амортизаційні відрахування на реновацію - 9200 грн;
- одноразові витрати (балансова ціна екскаватора) – 59 тис. грн;
- ліквідаційне сальдо (тільки на останній рік – рік списання машини) – 4 тис. грн;
- коефіцієнт α_t : перший рік – 1,00; другий - 0,9091; третій - 0,8264; четвертий - 0,7513; п'ятий - 0,6830.

ТЕМА 11

ДОХОДИ І ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Перелік основних понять теми

- 1 Розподіл доходів на залізницях.
- 2 Тарифи на залізничні перевезення.
- 3 Доходи від транзитних перевезень.

Література [12].

Контрольні питання

- 1 Доходи залізничного транспорту.
- 2 Формування доходів залізничного транспорту.
- 3 Фінансування і доходи лінійних підприємств колійного господарства залізниць.
- 4 Тарифи на перевезення вантажів.
- 5 Тарифи на перевезення пасажирів.
- 6 Що таке дохідна ставка ?
- 7 Розподіл доходів від транзитних перевезень.

Тести

1 Вкажіть правильну відповідь:

- а) поняття «дохід» і «прибуток» ідентичні;
- б) поняття «дохід» ширше від поняття «прибуток»;
- в) поняття «прибуток» ширше від поняття «дохід».

2 Залізничний транспорт одержує доходи від (вкажіть три правильні відповіді):

- а) продажу сувенірів;
- б) перевезення вантажів;
- в) перевезення пасажирів;
- г) вантажно-розвантажувальних робіт.

3 Лінійні підприємства залізниці фінансуються залізницею за:

- а) фактичними витратами;
- б) кошторисом витрат;
- в) нормативом витрат.

4 Прибуток лінійні підприємства одержують від:

- а) основної діяльності;
- б) підсобно-допоміжної діяльності;
- в) штрафів.

5 Залізничний тариф – це:

- а) плата за перевезення вантажів, пасажирів, багажу;
- б) ціна пасажирського квитка;
- в) витрати на перевезення вантажів, пасажирів, багажу.

6 Тариф на перевезення вантажів і пасажирів:

- а) собівартість перевезення;
- б) ціна перевезень;
- в) витрати на перевезення.

7 Доходна ставка (вкажіть дві правильні відповіді):

- а) ціна перевезень;
- б) тарифна оплата за одиницю перевезень;
- в) доходи від перевезень на 10 тариф. ткм за родами вантажів.

8 Транзитні перевезення:

- а) перевезення у межах однієї залізниці;
- б) перевезення за межами залізниці або за кордон без переробки;
- в) перевезення з однієї залізниці на іншу.

ТЕМА 12

ОСНОВНІ ОЦІННІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Перелік основних понять теми

- 1 Обсягові показники діяльності підприємства.
- 2 Якісні показники діяльності підприємства.
- 3 Методи техніко-економічного аналізу діяльності підприємства.

Література [5, 11, 12, 14-21].

Контрольні питання

- 1 Які показники відносяться до кількісних (обсягових) ?
- 2 Які показники відносяться до якісних ?
- 3 Сутність методу різниць.
- 4 Сутність методу ланцюгових підстановок.
- 5 Сутність методу відносних чисел.

Тести

1 Назвати кількісні (обсягові) показники (вкажіть три правильні відповіді):

- а) обсяг реалізованої продукції;
- б) продуктивність праці;
- в) тонно-кілометри;
- г) 1 км капітального ремонту колії.

2 Назвати якісні показники (три правильні відповіді):

- а) обсяг товарної продукції;

- б) продуктивність праці;
- в) собівартість продукції;
- г) фондвіддача.

3 *Фондвіддача – це показник, який визначає:*

- а) випуск продукції на одну гривню основних фондів;
- б) величину основних фондів на одиницю виготовленої продукції;
- в) рівень використання оборотних фондів підприємства;
- г) ефективність відтворення усієї сукупності засобів праці.

4 *Обсяги робіт, які виконує дистанція колії (КЧ) вимірюються:*

- а) кількістю капітальних, середніх, піднімальних ремонтів;
- б) довжиною відремонтованої колії;
- в) приведеною довжиною відремонтованої колії.

5 *Обсяговим показником для колійної машинної станції (КМС) є:*

- а) капітальний, середній і піднімальний ремонт;
- б) 1 км капітального ремонту колії;
- в) капітальний та середній ремонт.

6 *Вкажіть обсягові показники роботи залізниць (три правильні відповіді):*

- а) вантажообіг;
- б) кількість перевезених тон вантажу по залізниці;
- в) відправлення вантажів;
- г) вантажонапруженість.

7 *Продуктивність праці – це:*

- а) кількість продукції, яка випускається на підприємстві;
- б) трудомісткість виготовленої продукції;
- в) показник, який характеризує її ефективність і показує здатність працівників випускати певну кількість продукції за одиницю часу;
- г) показник, зворотний до фондвіддачі.

8 *Повна собівартість продукції – це (вкажіть дві правильні відповіді):*

- а) витрати на випуск товарної продукції;

- б) витрати на випуск реалізованої продукції;
- в) витрати на матеріали, оплату праці та амортизацію;
- г) витрати на покупні напівфабрикати, електроенергію і паливо для технологічних цілей.

9 При аналізі методом різниць основний показник повинен бути у вигляді:

- а) відношення двох показників;
- б) добутку двох показників;
- в) різниці двох показників.

10 Коли використовується метод ланцюгових підстановок?

- а) при впливі кількох факторів на основний оціночний показник;
- б) при впливі одного фактора.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

- 1 Поняття підприємства, основні ознаки.
- 2 Класифікація підприємств.
- 3 Виробнича структура підприємства.
- 4 Стан ринку залізничних перевезень в Україні.
- 5 Закон про залізничний транспорт: основні положення.
- 6 Організаційна структура залізничного транспорту.
- 7 Особливості функціонування залізничного транспорту.
- 8 Сучасні проблеми залізничного транспорту України.
- 9 Поняття і структура основних фондів підприємства.
- 10 Види вартості основних фондів.
- 11 Види зношування і методи амортизації основних фондів.
- 12 Показники стану основних фондів.
- 13 Показники руху основних фондів.
- 14 Показники використання основних фондів.
- 15 Формування і джерела фінансування основних фондів.
- 16 Характеристика та склад оборотних засобів підприємства.
- 17 Джерела формування і стадії кругообігу оборотних засобів.

- 18 Нормування оборотних засобів.
- 19 Показники ефективності використання оборотних засобів.
- 20 Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація і вимірники обсягу.
- 21 Схема формування виробничої програми підприємства, її ресурсне обґрунтування.
- 22 Продукція залізничного транспорту та його лінійних підприємств.
- 23 Поняття персоналу.
- 24 Категорії персоналу підприємства.
- 25 Розподіл персоналу за професіями і кваліфікацією.
- 26 Визначення необхідної чисельності персоналу підприємства.
- 27 Показники складу і руху персоналу.
- 28 Поняття продуктивності праці та методи її вимірювання.
- 29 Фактори підвищення продуктивності праці.
- 30 Сутність і функції оплати праці.
- 31 Номінальна і реальна заробітна плата.
- 32 Основна і додаткова зарплата.
- 33 Відрядна система оплати праці.
- 34 Погодинна система оплати праці.
- 35 Організація праці.
- 36 Фонд робочого часу працівника.
- 37 Нормування праці.
- 38 Форми мотивації працівників.
- 39 Поняття витрат і собівартості, види собівартості.
- 40 Класифікація витрат.
- 41 Показник «витрати на 1 грн товарної продукції».
- 42 Експлуатаційні витрати залізничного транспорту.
- 43 Розрахунок собівартості машино-години роботи будівельно-коліїної машини.
- 44 Основні шляхи зниження собівартості.
- 45 Поняття, функції ціни.
- 46 Види цін.
- 47 Методи ціноутворення.
- 48 Поняття доходу і прибутку, формування фінансових результатів роботи підприємства.

- 49 Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.
- 50 Поняття і види ефекту та ефективності.
- 51 Визначення результатів впровадження заходу НТП.
- 52 Визначення витрат на впровадження заходу НТП.
- 53 Розподіл доходів на залізницях.
- 54 Формування тарифів на залізничні перевезення.
- 55 Формування доходів від транзитних перевезень.
- 56 Визначення ціни машино-години роботи будівельно-колійної машини до та після модернізації.
- 57 Зміна собівартості одиниці продукції при зміні обсягу її виробництва.
- 58 Визначення річної продуктивності роботи будівельно-колійної машини.
- 59 Визначення строку окупності одноразових затрат при розрахунку економічної ефективності заходів НТП.
- 60 Визначення річного корисного фонду часу роботи будівельно-колійної машини.

Список літератури

- 1 Хозяйственный кодекс Украины. – Харьков: ООО «Одиссей», 2005. – 256 с.

2 Закон України «Про залізничний транспорт» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 40. – Ст. 183.

3 Залізничний транспорт в Україні: нормативна база / О.М. Роїна. – К.: КНТ, 2005. – 480 с.

4 Методические рекомендации по комплексной оценке эффективности мероприятий, направленных на ускорение научно-технического прогресса: Госкомитет СССР по науке и технике. – М., 1988. – 250 с.

5 Стрюков Е.Ф. Экономика, организация и планирование эксплуатации и ремонта дорожных машин. – М.: Транспорт, 1984. – 150 с.

6 Методические рекомендации по определению экономической эффективности мероприятий научно-технического прогресса на железнодорожном транспорте. – М.: Транспорт, 1991. – 170 с.

7 Дикань В.Л., Балака Е.И. Оценка экономической эффективности в мероприятиях НТП. – Харьков, 1995.

8 Технологія машинобудування: Навчальний посібник для вузів / В.Л. Дикань, Ю.Є. Калабухін, В.О. Мельник. – Харків: ТОВ «Олант», 2005. - 160 с.

9 Балака Е.И. Методические указания и задания к проведению практических занятий и контрольных работ по теме «Экономика научно-технического прогресса». – Харьков: ХИИТ, 1992. – 32 с.

10 Балака Є.І., Зоріна О.І., Колесникова Н.М., І.М. та ін. Оцінка економічної доцільності інвестицій в інноваційні проекти на транспорті. – Харків, 2005.

11 Дергачев А.Ф. Экономика строительного и дорожного машиностроения. – М.: Машиностроение, 1984.

12 Экономика железнодорожного транспорта: Учеб. для вузов ж.-д. трансп./И.В. Белов, Н.П. Терешина, В.Г. Галабурда и др.; Под ред. Н.П. Терешиной, Б.М. Лapidуса, М.Ф. Трихункова. – М.: УМК МПС России, 2001. — 600 с.

13 Барташев Л.В. Техничко-економические расчеты при проектировании и производстве машин. – М.: Машиностроение, 1973. – 304 с.

14 Дикань В.Л., Писаревский И.М. Экономика предприятия: Учебник для ВУЗов. – Харьков: ООО «Олант», 2002. – 224 с.

15 Экономика предприятия: Учебник для вузов / Под ред. В.Я Горфинкеля, В.А. Швандара. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2002. – 718 с.

16 Экономика предприятия: Учебное пособие / Под общ. ред. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 632 с.

17 Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – 2-вид. перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

18 Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / За ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2000. – 328 с.

19 Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І. та ін. Економіка підприємства: Навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2001. – 218 с.

20 Кулішов В.В. Економіка підприємства: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 216 с.

21 Економіка підприємства: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Г.О. Швиданенко, С.Ф. Покропивний, С.М. Клименко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.